

VI Kylmä sota

KPL 11, KAKSINAPAINEN MAAILMA

KPL 12, SUPERVALLAT SODAN KYNNYKSELLÄ

KPL 13, KYLMÄÄ SOTAA KOLMANNESSA MAAILMASSA

KPL 14, KYLMÄ SOTA PÄÄTTY

Jakson aiheita

- Mistä eri syistä kylmä sota syttyi Euroopassa?
- Millä eri osa-alueilla suurvallat kilpailivat keskenään?
- Minkälaisia kylmän sodan kriisit olivat luonteeltaan?
- Miten kylmä sota näkyi Saksan tapahtumissa?
- Mitkä asiat johtivat kylmän sodan päättymiseen?

Kpl 11, Kaksinapainen maailma

S.106-116

Johtajat tapaavat: Stalin, Roosevelt, Churchill

Teheran marraskuussa 1943

- Sopimus länsiliittoutuneiden maihinnoususta Ranskaan → toinen rintama Eurooppaan
- Saksalta vaaditaan ehdotonta antautumista

Jalta helmikuussa 1945

- Saksan ja Berliinin jakaminen neljään miehitysvyöhykkeeseen
- Demokratian tukeminen Saksan hallinnasta vapautuvissa maissa

Potsdam kesällä 1945

- Saksan riisuminen aseista
- Natsismin kitkeminen ja sotarikollisten rankaiseminen (Nürnberg 1945)
- Itävallan irrotus Saksasta ja jakaminen neljään miehitysvyöhykkeeseen
- Itä-Euroopan maiden kohtalo; Stalin ei hyväksynyt länsivalloilta puuttumista Itä-Euroopan asioihin

Jalta 1945

Miksi kylmä sota?

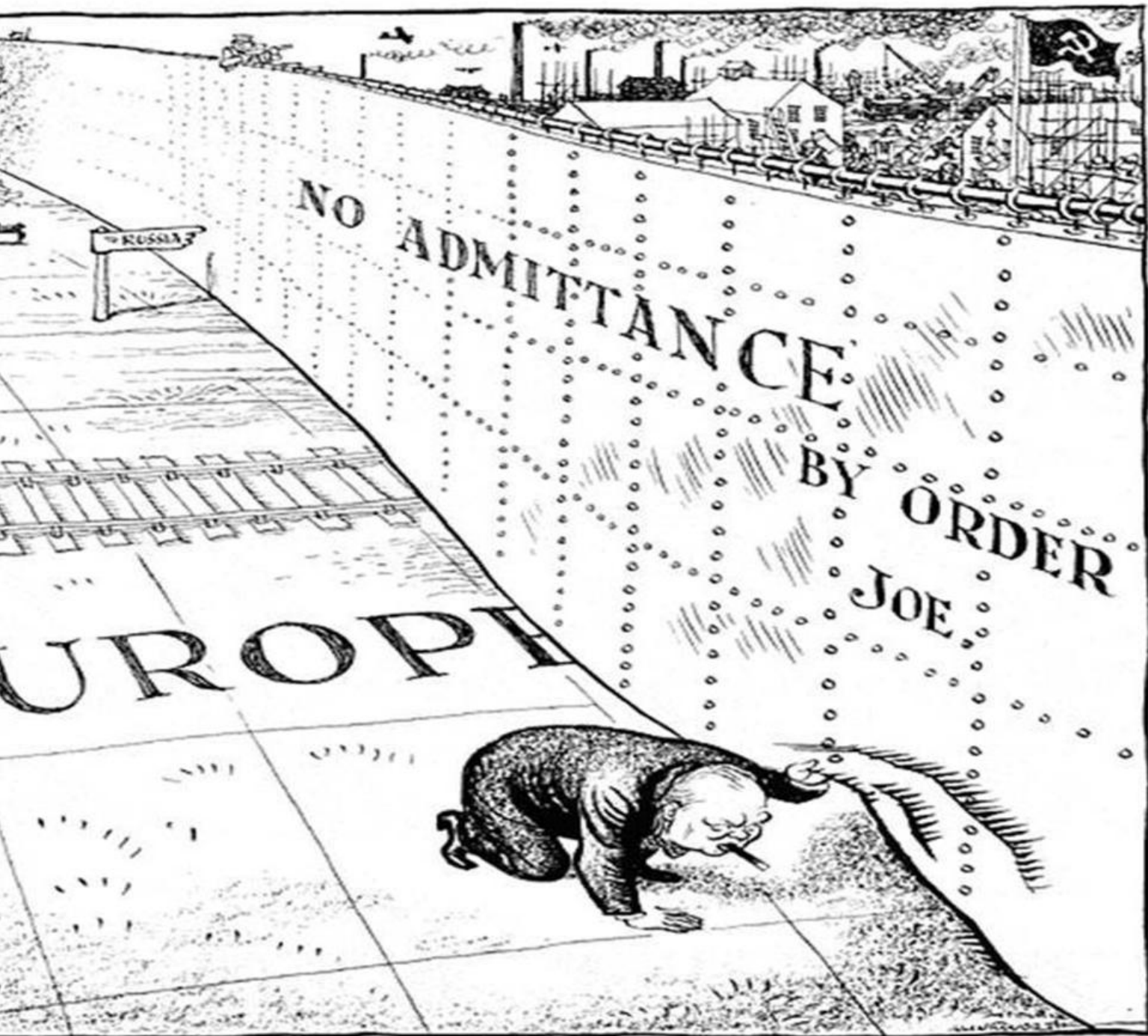
- 1. Liittoutuneiden välillä oli erimielisyyksiä jo sodan aikana**
 - Stalinin mielestä NL kantoi suurimman taakan sodassa
 - Sodan lopulla Stalin pelkäsi länsiliittoutuneiden tekevän sopimuksen Saksan kanssa ja liittoutuvan NL vastaan
 - Ideologiset erot nousivat uudelleen esiin, kun sota alkoi olla loppuillaan → epäluuloa maiden välillä
- 2. Atomipommien pudottaminen Japaniin lisäsi liittoutuneiden keskinäisiä jännitteitä**
 - Suunnitelmasta ei kerrottu Stalinille etukäteen
 - NL huolestui lännen sotilaallisesta etumatkasta → ydinaseen kehittäminen Neuvostoliitolle
- 3. Churchill pelkäsi NL vaikutusvallan kasvavan Euroopassa, erityisesti puna-armeijan vapauttamien Itä-Euroopan maiden kohtalo aiheutti kiistaa maiden välillä**
- 4. Saksan kysymys**
 - Kenen vaikutuspiiriin Saksa jää
 - Saksan tulevat rajat
 - Sotakorvaukset (NL vaatimukset kohtuuttomia)
- 5. Diplomaattiset yritykset ratkaista Euroopan kohtalo epäonnistuivat → Rautaesirippu**

Rautaesirippu

Churchill Yhdysvalloissa maaliskuussa 1946:

”Itämeren rannalta Stettinistä aina Triesteen Adrianmerelle asti maanosan halki on laskeutunut rautaesirippu. Tämän linjan taakse jäävät kaikki Keski- ja Itä-Euroopan vanhat pääkaupungit. Varsova, Berliini, Praha, Wien, Budapest, Belgrad, Bukarest ja Sofia, kaikki nämä kuuluisat kaupungit asukkaineen ovat nyt niin sanoakseni Neuvostoliiton etupiirissä, eivätkä ainoastaan eri tavoin ilmenevän Neuvostoliiton vaikutuksen vaan paljolti myös sen yhä tiukkenevan valvonnan alaisena.”

*"Itämeren Stettinistä aina
Adrianmeren Triesteen
saakka on maanosan halki
laskeutunut rautaesirippu"*

-Winston Churchill

Itä-Eurooppa Neuvostoliiton etupiiriksi

- Itä-Eurooppaan NL myönteiset hallitukset → puskurivyöhyke kapitalistista länttä vastaan
- **NL vapauttamat Itä-Euroopan maat kansandemokratioiksi 1945-48**
 - Entiset johtajat syrjäytettiin/karkotettiin/teloitettiin (syytteet yhteistyöstä natsien kanssa)
 - Kommunistipuolueet vallassa, talous valtion kontrollissa, maatalouden kollektivointi
 - Ei vapaita vaaleja, ei sananvapautta eikä muita demokratiaan kuuluvia perusoikeuksia
 - Salainen poliisi valvoi kansalaisia
- Kommunisteilla myös aitoa kannatusta
 - Natsimiehityksen jälkeen neuvostojoukot koettiin vapauttajina
 - Tšekkoslovakia kansandemokratiaksi 1948

EUROOPPA KYLMÄN SODAN ALKAESSA

- Rautaesirippu
- Neljän miehittäjän jakamat kaupungit
- Brittien miehitysvyöhyke
- Ranskalaisten miehitysvyöhyke
- Yhdysvaltojen miehitysvyöhyke
- Neuvostoliiton miehitysvyöhyke
- Kansandemokratioiksi 1945–48 muuttuneet valtiot

Eurooppa kylmän sodan alkaessa

Trumanin oppi

- Doktriini sai nimensä Yhdysvaltain presidentti Harry S. Trumanin puheesta 1947.
- Trumanin mukaan Yhdysvallat tukisi vapaita demokratioita kaikkialla maailmassa totalitarismia vastaan.
- Käytännössä opilla perusteltiin taistelua kommunismia vastaan eri puolella maailmaa.
- Yhdysvaltoja huolestutti Itä-Euroopan maiden luisuminen Neuvostoliiton vaikutusvallan alle.
- Yhdysvallat ei II maailmansodan jälkeen palannut isolationismiin eli eristäytymispolitiikkaan, kuten se oli tehnyt I maailmansodan jälkeen.

Trumanin oppi käytännössä

- Yhdysvallat tuki Kreikan sisällissodassa hallitusta, jota kommunistit yrittivät kaataa.
- Yhdysvallat tuki kommunistien vastaista toimintaa myös Turkissa.
- Marshall-apu oli taloudellista tukea sodan jälkeen valtioille, jotka sitoutuivat demokratiaan
 - elintarvikkeita, raaka-aineita, koneita
 - Itä-Euroopan maat ja Suomi eivät vastaanottaneet Marshall-apua
 - → sysäys länsi-Euroopan talouskasvulle sekä yhdentymiskehitykselle
 - → Euroopan taloudellisen yhteistyön järjestö OECD
- Tarkoituksena oli estää kommunismin leviäminen Euroopassa.
- Ohjelma oli menestyksenkäs ja talouskasvu sodan jälkeen Euroopassa vahvaa.
- Truman aloitti myös kehitysmaiden apuohjelman (Point Four Plan).

Patoamispolitiikka

- Samaan aikaan Trumanin opin kanssa syntyi käsite patoamispolitiikka (containment).
- Yhdysvallat yritti padota kommunismin leviämistä maailmassa niin sotilaallisin, taloudellisin, kulttuurisin kuin diplomaattisinkin keinoin.
- Esimerkkejä patoamispolitiikasta:
 - Berliinin saarto ja ilmasilta 1948
 - Korean sota 1950–1953
 - Kuuban kriisi 1962
 - Vietnamin sota ~1964–1975

Neuvostoliitto ja Eurooppa

- YYA-sopimukset, ystävyys-, yhteistyö- ja avunantosopimus
 - Sotilaallinen apu hyökkäyksen sattuessa
- Neuvostoliiton ja Itä-Euroopan sosialististen maiden oma talousjärjestö, SEV (1949)
- Neuvostoliitto otti omaisuutta sotakorvauksena valtaamiltaan alueilta ja solmi itselleen edullisia taloudellisia sopimuksia

Kauhun tasapaino

- Suurvaltojen kilpavarustelu
 - Kummallakin vetypommi vuoteen 1953 mennessä (tuhatkertainen tuhovoima verrattuna IIMS Japaniin pudotettuihin pommeihin)
- ”Kauhun tasapaino”
- Avaruusteknologian hyödyntäminen mannertenvälisen ohjusten rakentamisessa

Kylmän sodan kilpailu

- Avaruuskilpailu
 - Juri Gagarin 1961
 - Neil Armstrong 1969
- Ideologinen kilpailu kommunismin ja läntisen demokratian välillä
 - Neuvostoliitossa vankileirit ja kuolemantuomiot
 - Yhdysvalloissa kommunistihysteriaa
- KGB vs. CIA
- Taide, elokuvat
- Urheilu
 - Doping
 - Boikotit Moskova 1980 ja Los Angeles 1984

Jarmila Kratochvílová

- tšekkoslovakialainen yleisurheilija
- maailmanennätys 800m: 1:53.28 (München, 1983) – Edelleen voimassa ja pisimpään pysynyt yksilöennätys yleisurheilussa.

<https://www.youtube.com/watch?v=Dx9RW3DK5rg>

Kylmän sodan propaganda

1. Etsikää pareittain kuvahaulla kylmän sodan ajan propagandajulisteita.

Toinen etsii Neuvostoliiton Yhdysvaltojen vastaista propagandaa: käytä esim. hakusanoja cold war Soviet propaganda tai Soviet anti-american propaganda.

Toinen etsii Yhdysvaltojen Neuvostoliiton vastaista propagandaa: käytä esim. hakusanoja cold war American propaganda tai American anti-soviet propaganda.

2. Haun jälkeen esitelkää kuvat toisillenne ja keskustelkaa pareittain:

a) Miten kuvissa näkyy aikakausi, jolta ne ovat?

b) Mistä kuvat tunnistaa propagandaksi?

c) Mitä julisteet kuvaavat?

d) Mitä eroja ja mitä yhteistä kuvissa on

Näkökulmia

- Yhdysvallat ja Neuvostoliitto edustivat kylmässä sodassa kilpailevia aatteita ja yhteiskuntajärjestelmiä.
- Propagandassa vastapuoli esitetään usein pahantahtoisena, petollisena, ahneena ja valloitushaluisena. Omaa maata ja järjestelmää ja sen kansalaisia kuvataan vahvoiksi, kunnollisiksi, moraalisiksi, hyvántahtoisiksi ja rehellisiksi.
- Propagandassa luodaan uhkakuvia, vedotaan tunteisiin, kohotetaan kansalaismoraalia ja kannustetaan vastustamaan ”vihollista”.
- Joskus propagandajulisteissa annetaan konkreettisia ohjeita, esimerkiksi vakoojien varalta.

Läksy

Lue kpl 11, Kaksinapainen maailma, s.106-116

Tee tehtävät 1, 5, 6